

Společná ochrana a dokumentace kulturního dědictví Krušnohoří

Gemeinsamer Schutz und Dokumentation des Kulturerbes des Erzgebirges

Podél česko-německé hranice se rozprostírá společný kulturní prostor česko-saského Krušnohoří. Oblast zapsaná na Seznam světového dědictví UNESCO představuje jedinečnou kulturní krajinu, jejíž společné hospodářské základy spočívají v hornictví. Na nich také vznikala početně dochovaná pozdně středověká výtvarná díla pro náboženské účely.

V rámci zde prezentovaného výzkumného projektu se česko-německý tým věnuje církevnímu umění v hornickém regionu Krušnohoří, pocházejícímu z období let 1450-1550, a zkoumá jak umělecko-technologické, tak umělekohistorické aspekty místní umělecké tvorby. Cílem projektu je prostřednictvím dialogu obou zemí prohloubit odborné znalosti o pozdně středověkém umění v Krušnohoří a posílit přeshraniční spolupráci v oblasti dějin umění, zachovávání uměleckého dědictví, památkové péče a muzejnictví.

Über die deutsch-tschechische Grenze hinweg erstreckt sich der gemeinsame Kulturraum des sächsisch-böhmischen Erzgebirges. Eingetragen in die Liste des UNESCO-Welkulturerbes gilt das Gebiet als einzigartige Kulturlandschaft, die auf der gemeinsamen wirtschaftlichen Grundlage des Bergbaus beruht. Daraus resultieren auch die in großer Zahl erhaltenen spätmittelalterlichen Holzbildwerke für den sakralen Gebrauch. Im hier vorgestellten Forschungsprojekt widmet sich ein deutsch-tschechisches Team der sakralen Kunst zwischen 1450 und 1550 in der Montanregion Erzgebirge und untersucht dabei sowohl die kunsttechnologischen als auch die kunsthistorischen Aspekte des regionalen Kunstschaffens. Das Projekt verfolgt das Ziel, im länderübergreifenden Dialog die Fachkenntnisse über die spätmittelalterliche Kunst im Erzgebirge zu vertiefen und die grenzüberschreitenden Netzwerke der Kunstgeschichte, Kunstguterhaltung, Denkmalpflege und des Museumswesens zu stärken.

Pozdně středověké umění v Krušnohoří Spätmittelalterliche Kunst im Erzgebirge

Na německé straně se zejména ve Freibergu dochovala v sakrálním prostředí ještě stále rozsáhlá sbírka středověkých výtvarných děl (soch a maleb), která svědčí o kulturním rozkvětu v období pozdní gotiky. Udržitelné zajištění a zachování tohoto kulturního bohatství představuje pro oba regiony velkou výzvu. Nezávisle na majetkových poměrech (stát, obce, místní samospráva, církev atp.) je zapotřebí provést na uměleckém dědictví minimálně konzervátorské zásahy.

Trůnící Panna Marie s Ježíškem z Oblastního muzea v Děčíně, tato socha bude v rámci projektu zkoumána a restaurována studenty Vysoké školy výtvarných umění v Drážďanech. Foto: Kerstin Riße.

Ve spolupráci s českým týmem budou v rámci projektu konzervována a restaurována vybraná umělecká díla a proběhne rozsáhlá evidence předmětů, a to jak z pohledu umělekohistorického, tak umělecko-technologického a konzervátorského. Projekt tak prakticky přímo přispívá k zachování bohatého kulturního dědictví. Společný rozvoj dlouhodobých strategií ochrany a konkrétního akčního plánu podle mezinárodních odborných standardů pomůže kulturní dědictví chránit a uchovat pro budoucí generace.

Auf deutscher Seite hat sich besonders in der Stadt Freiberg noch immer ein umfangreicher Bestand an Holzbildwerken und Tafelmalereien im sakralen Kontext erhalten, der von einer kulturellen Blüte in der Spätgotik zeugt.

Die nachhaltige Sicherung und Erhaltung dieses kulturellen Reichtums stellt beide Regionen vor große Herausforderungen. Unabhängig von den Eigentumsverhältnissen (Staat, Kommunen, regionale Selbstverwaltungen, Religionsgemeinschaften usw.) besteht an dem Kunstgut vielfach ein umfangreicher Konservierungsbedarf. Gemeinsam mit dem tschechischen Team werden ausgewählte Kunstwerke innerhalb des Projektes konserviert und restauriert, es erfolgt eine umfassende kunstwissenschaftliche, kunsttechnologische und konservatorische Erfassung der Objekte. Somit leistet das Projekt einen direkten praktischen Beitrag zur Erhaltung des reichen kulturellen Erbes. Die gemeinsame Entwicklung langfristiger Erhaltungsstrategien und eines konkreten Aktionsplans nach internationalen Fachstandards hilft, das Kulturerbe zu schützen und für die Zukunft zu bewahren.

Praktický průzkum in situ Praxisuntersuchung vor Ort

Mezioborová umělecko-technologická a umělekohistorická evidence a hodnocení zahrnují kromě vizuálního makro- a mikroskopického zkoumání samotných uměleckých děl také komplexní archivní bádání ve státních, městských a církevních archívech. Projektoví partneři navazují na již realizovanou evidenci a dokumentaci objektů v projektu „Pozdně středověké umění v hornickém regionu Krušnohoří“ z let 2018-2021 (EFRR, Program spolupráce „Svobodný stát Sasko – Česká republika 2014 až 2020“). V plánu je dokončit evidenci objektů ve městě Freiberg. Kromě výtvarných děl z freiberského dómu jsou součástí průzkumu také umělecká díla z freiberského Městského a hornického muzea; tato sbírka náboženské plastiky z období středověku shromažďuje a uchovává předměty z dalších freiberských kostelů v bezprostředním okolí a umělecká díla dosud neznámého původu. Další průzkumy probíhají mimo jiné také v obcích Cämmerswalde, Dörnthel, Sayda a Flöha.

Hlavní oltář z kostela v obci Flöha. Foto: Tino Simon

Die interdisziplinäre kunsttechnologische sowie kunsthistorische Erfassung und Auswertung beinhaltet neben den visuellen makro- und mikroskopischen Untersuchungen der Kunstwerke selbst auch umfassende archivalische Forschungen in Staats-, Stadt- und Kirchenarchiven. Die Projektpartner knüpfen an die bereits erfolgten Objekterfassungen im Projekt „Spätmittelalterliche Kunst in der Montanregion Erzgebirge“ von 2018-2021 an (EFRE, Kooperationsprogramm „Freistaat Sachsen – Tschechische Republik 2014 bis 2020“). Vorgesehen ist, die Objekterfassung in der Stadt Freiberg abzuschließen. Neben Holzbildwerken aus dem Freiburger Dom sind auch Kunstwerke des Stadt- und Bergbaumuseums Freiberg Teil der Erfassung, diese Sammlung zur sakralen Plastik des Mittelalters vereint Objekte aus anderen Freiburger Kirchen der näheren Umgebung und Kunstwerke bisher unbekannter Herkunft. Zudem erfolgen weitere Untersuchungen unter anderem in Cämmerswalde, Dörnthel, Sayda und Flöha.

Databáze arsligni.org Datenbank arsligni.org

Aby bylo možné do výzkumné databáze pro evidenci pozdně středověkých výtvarných děl (soch a maleb) arsligni.org zahrnout všechny nálezy učiněné jak na německé, tak na české straně, bude platforma

Ústecký kraj

Projektový tým | Projektteam

Leadpartner

Vysoká škola výtvarných umění Drážďany
Hochschule für Bildende Künste Dresden

vedoucí projektu | Projektleitung:
Prof. Dr. Andreas Schulze

dílčí vedoucí projektu, část umělecká technologie |
Teilprojektleiter Kunsttechnologie:
Prof. Ivo Mohrmann

vědecká pracovnice/vědecký pracovník | wissenschaftliche Mitarbeiter*innen:
Lia Bertram, Tino Simon, Sina Krol, Annegret Fuhrmann, Friedemann Meißner, Kerstin Riße

koordinátorka projektu | Projektkoordination:
Annemarie Huhn

správa projektu | Projektverwaltung:
Felix Rüdiger

projektový partner | Projektpartner
Ústecký kraj | Region Ústí:

vedoucí projektu | Projektleitung:
Pavel Hajšman

vědecká pracovnice | wissenschaftliche Mitarbeiterin:
Dr. Jitka Šrejberová

věcný manažer projektu | Projektmanagement:
Dr. Adam Šrejber

koordinátorka projektu | Projektkoordination:
Hana Pateliotisová

Doba realizace projektu | Projektlaufzeit: 01.10.2023 - 30.09.2026

Setkání projektového týmu v Oblastním muzeu v Děčíně. Foto: Sina Krol.

koncipována dvojjazyčně. Odborně specifické problémy s porozuměním a existující jazykové bariéry, zejména v odborné slovní zásobě, budou překonány díky dvojjazyčnému konceptu databáze, společně vytvořenému obrazovému slovníku umělecko-technologických pojmů a intenzivní výměně odborných poznatků. Neustálé rozšiřování databáze bude základem pro další přeshraniční získávání vědomostí a výměnu odborných znalostí.

Um sämtliche Befunde von deutscher wie auch von tschechischer Seite in der Forschungsdatenbank zur Erfassung spätmittelalterlicher Holzbildwerke und Tafelmalereien arsligni.org zusammenzuführen, wird die Plattform zweisprachig ausgebaut. Fachspezifische Verständnisprobleme und bestehende Sprachbarrieren besonders im Fachvokabular werden durch die Zweisprachigkeit der Datenbank, das gemeinsam entwickelte Bildglossar zu kunsttechnologischen Begriffen und einen intensiven Fachaustausch abgebaut. Mit der Weiterentwicklung entsteht eine Grundlage zur grenzüberschreitenden Wissensgewinnung und den gemeinsamen Fachaustausch.

Výhled Ausblick

Spolupráce v rámci projektu má přispět k dlouhodobému zachování bohatého fondu církevního umění. Poznání a dokumentace uchovávaného kulturního dědictví, jsou důležitým předpokladem pro udržitelné směřování jak muzejnictví, tak památkové péče a zapojení široké veřejnosti do tohoto procesu. Srovnávací vyhodnocení systematických umělecko-technologických a umělekohistorických průzkumů a dokumentace umožní mimo jiné nahlédnout do středověké umělecké produkce, včetně jejich ekonomických provázaností, umělecké výměny a rozličných dílenských tradic. Nadto rozsáhlý nashromážděný materiál bude zpracován i pro účely kulturního cestovního ruchu. Tím se přitom upozorní na téměř opomíjený aspekt zdejšího světového kulturního dědictví: vzájemnou interakci mezi hornictvím a uměleckou produkcí.

Die Zusammenarbeit im Projekt soll zur langfristigen Erhaltung des reichen Bestandes an Sakralkunst beitragen. Dabei bilden die Kenntnis und Dokumentation des zu erhaltenden Kunstguts die Voraussetzung für sachgerechtes denkmalpflegerisches Handeln und die notwendige Einbindung der breiten Öffentlichkeit in diesen Prozess. Die vergleichende Auswertung systematischer kunsttechnologischer und kunsthistorischer Untersuchungen und Erfassungen ermöglicht u. a. Einblicke in die mittelalterliche Kunstproduktion einschließlich ihrer wirtschaftlichen Verflechtungen, den künstlerischen Austausch und verschiedene Werkstatttraditionen. Zudem wird das umfangreiche gesammelte Material für kulturtouristische Zwecke aufbereitet. Ein kaum beachteter Aspekt des hiesigen Weltkulturerbes wird dabei beleuchtet: Die Wechselwirkung zwischen Bergbau und Kunstproduktion.

Pohled do hlavní lodi freiberského dómu s řadou pozdně středověkých soch. Autor: Tourismusverband Erzgebirge e.V./ Greg Snell.